

THỐNG KÊ KINH TẾ KHU VỰC CHƯA ĐƯỢC QUAN SÁT

Câu hỏi 1: Thưa ông Nguyễn Bích Lâm, khi Đề án thống kê khu vực kinh tế chưa được quan sát được Thủ tướng Chính phủ ký ban hành, một số chuyên gia (trong đó có chuyên gia là thành viên Tổ tư vấn của Thủ tướng) bày tỏ ý lo ngại rằng việc này sẽ làm tăng quy mô GDP, và rất có thể nới lỏng tỷ lệ nợ công, từ đó dẫn đến tăng quy mô nợ công. Vậy với tư cách là Tổng cục trưởng TCTK, Ông sẽ có phản hồi như thế nào với những lo ngại của các chuyên gia này?

Trả lời: Ông Nguyễn Bích Lâm, Tổng cục trưởng TCTK

Trước hết, tôi phải khẳng định Tổng cục Thống kê hoạt động với trách nhiệm là làm thế nào để thông tin phản ánh đúng nhất quy mô về chỉ tiêu GDP, hay nói cách khác phản ánh xác thực tình hình kinh tế - xã hội của tất cả các chỉ tiêu kinh tế - xã hội. Khi những chỉ tiêu kinh tế - xã hội tính toán còn thiếu, chưa đầy đủ thì ngành Thống kê phải có trách nhiệm và có giải pháp thu thập thêm thông tin bổ sung để đánh giá đầy đủ chỉ tiêu này, đây là trách nhiệm của cơ quan thống kê không phải riêng ở Thống kê Việt Nam mà là của bất kỳ cơ quan thống kê nào trên thế giới.

Người làm công tác Thống kê là người viết sử về tình hình kinh tế - xã hội nên phải có trách nhiệm viết cho trung thực. Chúng ta không nên lo ngại việc bổ sung thêm quy mô GDP thì sẽ gây ra nợ công tăng thêm. Việc nợ công tăng thêm hay chi tiêu công tăng thêm đó là chính sách của Chính phủ, việc nợ công hay chi tiêu tăng thêm được quyết định vào từng giai đoạn, từng thời kỳ của nền kinh tế, còn Thống kê phải có trách nhiệm cung cấp bức tranh thực tế để Chính phủ đánh giá tình hình từ đó đưa ra các giải pháp, quyết sách đúng đắn.

Hiện nay, tỷ lệ nợ công của Việt Nam so với GDP khoảng 61,4%, so với các nước khác thì tỷ lệ này chỉ ở mức bình thường (Ví dụ, tỷ lệ nợ công so với GDP ở

Italia là trên 150%), tuy nhiên, nền kinh tế của Việt Nam quy mô còn nhỏ, tiềm lực tài chính chưa dồi dào nên Quốc hội đã đưa ra mục tiêu tỷ lệ nợ công so với GDP không được vượt quá 65%. Thời gian qua, Chính phủ đã thực hiện rất tốt việc này. Những năm gần đây kinh tế phát triển tốt, tăng trưởng tốt, quy mô GDP được mở rộng cho nên tỷ lệ nợ công ở nước ta ngày càng giảm xuống, cho nên các nhà kinh tế lo ngại là lo quá xa cho nền kinh tế nước ta. Ngành Thống kê không chịu tác động của yếu tố khách quan nào, mà chỉ có trách nhiệm phản ánh đúng tình hình khách quan của nền kinh tế.

Câu hỏi 2: Tổng cục Thống kê đánh giá như thế nào về tính khả thi của Đề án thống kê khu vực kinh tế chưa được quan sát và cho biết kinh nghiệm đo lường của một số nước trên thế giới? Việc tính toán kinh tế khu vực chưa được quan sát sẽ gặp thuận lợi, khó khăn gì?

Trả lời: Ông Dương Mạnh Hùng, Vụ trưởng Vụ Hệ thống tài khoản quốc gia, TCTK

Về kinh nghiệm đo lường của các nước trên thế giới:

Canada ước lượng kinh tế khu vực chưa được quan sát bằng phương pháp sử dụng thông tin trên cơ sở chi tiêu của hộ gia đình

và của Chính phủ về đầu tư xuất, nhập khẩu hàng hóa dịch vụ.

Đức ước lượng bằng phương pháp sản xuất trên cơ sở số liệu về việc làm và thống kê về thu nhập, dữ liệu của các cuộc điều tra quy mô lớn và khảo sát thu, chi của hộ gia đình so sánh doanh thu với sản xuất và dữ liệu bảng cân đối liên ngành.

Italy cũng ước lượng bằng phương pháp sản xuất trên cơ sở sử dụng nguồn dữ liệu về đăng ký kinh doanh, báo cáo tài chính doanh nghiệp và các bảng hỏi đối với điều tra doanh nghiệp và hộ gia đình. Ở Italy, đóng góp của khu vực kinh tế chưa được quan sát vào GDP khoảng 14,8%-16,7%.

Ba Lan ước lượng kinh tế khu vực chưa được quan sát đồng thời bằng 3 phương pháp: Sử dụng, sản xuất, thu nhập và trên cơ sở điều tra thị trường lao động, khảo sát người tiêu dùng, đặc biệt Balan mở rộng lĩnh vực ma túy, mại dâm và trộm cắp. Theo kết quả khảo sát năm 2002, mức độ đóng góp của khu vực này vào GDP khoảng 7,8%-15,7%.

Cơ quan Thống kê Anh ước lượng kinh tế khu vực chưa được quan sát bằng phương pháp sử dụng và sử dụng nguồn dữ liệu tiêu dùng của hộ gia đình, tích lũy tài sản.

Úc sử dụng nhiều nguồn thông tin để đo lường kinh tế khu vực chưa được quan sát, kết quả điều tra về thuế và dữ liệu hành chính, Thống kê Úc luôn so sánh số liệu của mình với số liệu các nước khác, sử dụng bảng cân đối liên ngành, năm 2001 khu vực này chiếm 1/3 GDP.

Về tính khả thi của Đề án:

Đề án này rất khó cả về lý luận và thực tiễn. Trong lý luận xác định phạm vi, ranh giới của các thành tố rất là khó và thực tiễn thu thập nguồn thông tin này là rất khó khăn. Cần có sự vào cuộc của tất cả các bộ,

ngành, địa phương đồng hành với Tổng cục Thống kê để triển khai thực hiện đề án.

Trong quá trình xây dựng Đề án, có 16 Bộ, ngành đã đồng hành với TCTK và tiếp tục đồng hành thực hiện đề án này để xác định danh mục, phạm vi các thành tố để tìm cách thu thập thông tin báo cáo đầy đủ. Bên cạnh đó, phải tăng cường công tác chia sẻ hồ sơ hành chính, nhất là đối với Tổng cục Thuế. Ngoài ra môi trường pháp lý kinh doanh ngày càng được hoàn thiện, nhiều bộ, ngành đã triển khai Đề án, như: Ngân hàng Nhà nước đã triển khai thực hiện đề án hạn chế về chi tiêu tiền mặt, Tổng cục Thuế thực hiện đề án mở rộng cơ sở thuế và chống thất thu thuế... Nếu các đề án thực hiện đồng bộ sẽ hạn chế được khu vực kinh tế chưa được quan sát và đây cũng là yếu tố thuận lợi giúp Tổng cục Thống kê phối hợp với các bộ, ngành triển khai thực hiện thành công Đề án này.

Câu hỏi 3: Trong phạm vi khu vực kinh tế chưa được quan sát bao gồm 5 thành tố thì trong đó có 3 thành tố như: Kinh tế ngầm, kinh tế bất hợp pháp, kinh tế phi chính thức chưa được quan sát thì khái niệm gần giống nhau. Tổng cục Thống kê có thể phân biệt rõ 3 thành tố này không để tránh tính toán trùng lặp?

Trả lời: Bà Nguyễn Thị Hương, Phó Tổng cục trưởng TCTK

Trước hết, các nhà báo cần tìm hiểu kỹ các tài liệu mà Tổng cục Thống kê đã cung cấp để tránh tình trạng chúng ta sử dụng không chính xác về các thuật ngữ. Khu vực kinh tế chưa được quan sát bao gồm 5 thành tố: (1) Hoạt động kinh tế ngầm, (2) Hoạt động kinh tế bất hợp pháp; (3) Hoạt động kinh tế phi chính thức chưa được quan sát, (4) Hoạt động kinh tế tự sản tự tiêu của hộ gia đình; (5) Hoạt động kinh tế bị bỏ sót trong các chương trình thu thập dữ liệu thống kê.

➤ ➤ ➤ HỎI - ĐÁP THỐNG KÊ

Hoạt động kinh tế ngầm, về cơ bản là hoạt động hợp pháp, do các đơn vị hợp pháp hoặc có tính hợp pháp nhưng các đơn vị đó giấu giếm, trốn tránh các trách nhiệm, nếu bị lộ hoặc bị phát hiện thì chỉ xử phạt hành chính không đến mức phải truy cứu trách nhiệm hình sự.

Hoạt động kinh tế bất hợp pháp là các hoạt động vi phạm pháp luật như: Buôn lậu, gian lận thương mại, mại dâm, không phù hợp với quy định pháp luật của nước sở tại hoặc hoạt động các đơn vị hợp pháp làm nhưng không được cấp giấy phép là trái pháp luật nếu các hoạt động này bị lộ diện thì bị các cơ quan chức năng truy cứu trách nhiệm hình sự. Tất nhiên, ranh giới giữa 2 hoạt động kinh tế ngầm và bất hợp pháp do các cơ quan chuyên ngành quy định, có những hoạt động vi phạm lần 1, lần 2 chỉ bị xử phạt hành chính thì xếp vào hoạt động kinh tế ngầm, còn hoạt động vi phạm đến lần thứ 3 thì bị truy cứu trách nhiệm hình sự thì xếp vào hoạt động kinh tế bất hợp pháp.

Hoạt động kinh tế phi chính thức là hoạt động của hộ kinh doanh cá thể có quy mô nhỏ, có tổ chức sản xuất đơn giản thường không đăng ký sản xuất kinh doanh, các hộ này có vai trò nhất định trong nền kinh tế và chúng ta phải làm thế nào cho hộ được lộ diện và họ có thể tham gia tốt nhất vào quá trình hoạt động sản xuất kinh doanh của nền kinh tế. Các hộ kinh doanh cá thể là hợp pháp, hàng năm Tổng cục Thống kê đã đưa các hoạt động kinh tế hộ gia đình vào cuộc Điều tra cá thể hàng năm để đo lường. Như vậy, khu vực phi chính thức đã được TCTK quan tâm và điều tra nhiều năm nay. Tuy nhiên, để biết được quy mô thì chỉ Tổng điều tra mới rà soát tất cả tổ dân phố, phường, xã để liệt kê danh sách các hộ sản xuất kinh doanh cá thể đưa vào mẫu để tiến hành điều tra mẫu. TCTK chưa công bố chi tiết phần đóng góp của họ. Trong hoạt động kinh tế phi chính thức có phần được quan sát và chưa được quan sát.

Câu hỏi 4: Khu vực kinh tế chưa được quan sát ở nước ta còn rất lớn. Tổng cục Thống kê có nhận định gì về ý kiến này? Tại Hội nghị trực tuyến Thủ tướng Chính phủ làm việc với Bộ Kế hoạch và Đầu tư ngày 19/02/2019, Thủ tướng có nói "Tăng trưởng GDP vừa qua đã tính sót rất lớn. Nhà lầu, xe hơi, môi giới trung gian... hoạt động kinh tế phi chính thức diễn ra rất rầm rộ nhưng chưa được tính vào quy mô kinh tế. Việc tính toán lại khu vực kinh tế phi chính thức và cập nhật vào GDP không phải làm đẹp số liệu". Tổng cục Thống kê có thể giải thích câu nói của Thủ tướng không?

Trả lời: Bà Nguyễn Thị Hương, Phó Tổng cục trưởng TCTK

Trước hết, những người có thu nhập cao chúng ta phải xác định xem người ta làm việc bất hợp pháp hay không, những hoạt động nào được tính toán vào GDP thì TCTK xác định tính. Ví dụ, như vừa qua Tổng cục Thuế xác định thêm một số hoạt động văn hóa, nghệ thuật của các ca sĩ hoặc là những người sử dụng phần mềm điện tử tham gia quốc tế mà hiện nay chúng ta chưa ban hành được cơ chế pháp luật để thu được giá trị lao động và thu nhập để tính thêm vào ngành văn hóa, nghệ thuật, điện tử. Như vậy chúng ta phải đề nghị có cơ chế chính sách phối hợp với Tổng cục Thuế và các bên có liên quan để người ta được lộ diện để được đóng góp giá trị lao động vào GDP cũng như tác động đóng góp đối với thu nhập của nền kinh tế.

Nhiều nước tỷ lệ kinh tế khu vực chưa được quan sát cao và Việt Nam là như thế nào? Tùy theo quy định pháp luật của mỗi nước đưa vào sản xuất hay không đưa vào sản xuất ví dụ như Hà Lan

thì đưa hoạt động mại dâm vào hoạt động sản xuất thì người ta tính vào GDP còn Việt Nam hoạt động mại dâm không phù hợp với quy định của pháp luật và thuần phong mỹ tục nên không tính vào GDP vì vậy kết quả đo lường của các nước được tổ chức quốc tế đã nêu rất rõ chỉ mang tính chất tham khảo và bổ sung kinh nghiệm thực tế của các nước và không vận dụng máy móc vào các nước. Tổng cục Thống kê mới bắt đầu nghiên cứu đã và đang phối hợp với 16 Bộ, ngành trực tiếp tham gia để đo lường chưa có bằng chứng nên TCTK chưa thể công bố số liệu khi mà chưa có kết quả cụ thể, TCTK bước đầu cũng đã tính toán và đo lường một số thành tố phối hợp với Thuế để rà soát các doanh nghiệp còn thiếu, phối hợp với Bộ công an, Bộ Quốc phòng trong Tổng điều tra để bổ sung hồ sơ hành chính hàng năm, hàng kỳ mà TCTK chưa đưa được.

Khái niệm chưa được quan sát xuất hiện ngay trong cả đơn vị đã quan sát được, chúng ta đã quan sát nhưng chưa quan sát hết với nhiều lý do khách quan và chủ quan. Khách quan bản thân các đơn vị trốn tránh không muốn khai mặc dù đơn vị đó là hợp pháp, ngay cả các đơn vị, doanh nghiệp nhà nước để thu lợi để giảm chi phí, giảm đóng góp với Nhà nước cho nên khái niệm này mang tính chất tương đối và phân định các hoạt động này mang tính chất là các hành vi, hoạt động còn giấu giếm ngay cả đối với cơ quan Thuế cũng phải xem xét đánh giá các đơn vị hợp pháp có hành vi giấu giếm ở đây thiên về kỹ thuật nếu có thời gian tôi sẽ trao đổi sâu thêm.

Về vấn đề thu thuế chúng ta có tham vọng quá không? Ngay từ đầu TCTK có nhiệm vụ này thì TCTK đã chủ động phối hợp với 16 Bộ, ngành cùng nhau rà soát những nhiệm vụ, hoạt động nào mang tính khả thi thì đưa vào còn hoạt động chưa làm được thì chúng ta có lộ

trình thực hiện để đưa vào cơ chế chính sách để hoạt động đó được lộ diện với mục tiêu cao nhất là thu hẹp phạm vi của khu vực chưa được quan sát và mở rộng tối đa phạm vi đã được quan sát.

Còn vấn đề khi để lộ diện hoạt động xe ôm, người bán hàng rong, các hộ sản xuất nhỏ... có phải chúng ta tận dụng thu thuế hay không? Trên quan điểm về mặt lý luận, tất cả các đơn vị, hộ sản xuất kinh doanh về nguyên tắc phải có đóng góp đối với xã hội và có trách nhiệm để đảm bảo an ninh trật tự xã hội. Mục tiêu cao nhất ở đây là cần cho các hoạt động được lộ diện để tổ chức quản lý tốt hoạt động sản xuất kinh doanh từ hộ cá thể đến các doanh nghiệp cũng như các tập đoàn và đây chính là mục tiêu mà Đề án hướng tới.

Về bình luận câu nói của Thủ tướng ngày 19/02/2019 dự Hội nghị làm việc với Bộ Kế hoạch và đầu tư: Về chức năng nhiệm vụ của TCTK là đánh giá đúng quy mô của nền kinh tế và lần này TCTK đánh giá cũng không có nghĩa là làm đẹp số liệu, cứ 5 năm sau khi có kết quả tổng điều tra ngành Thống kê sẽ đánh giá lại quy mô nền kinh tế. Thủ tướng phát biểu trên cơ sở đã nghe TCTK báo cáo kết quả Thủ tướng giao năm 2018: "Vào năm 2013, ngành Thống kê có đánh giá lại quy mô GDP nhưng năm đó ngành Thống kê làm không bài bản, không đầy đủ phạm vi như lần này, năm 2013 chỉ đánh giá lại giá trị tăng thêm khu vực tài chính ngân hàng, và đánh giá thêm về bất động sản (khấu hao nhà tự có để ở), thời điểm đó công tác tuyên truyền làm chưa được tốt".